

FELSŐMAGYARORSZÁGI HADI MOZGALMAKRA VONATKOZÓ ADATOK KASSA VÁROS LEVÉLTÁRÁBAN.

1526—1536.

Szapolyai János még az 1526-ik évben tudatja Abauj vármegyével, hogy a rendek királyukká választották s egyúttal meghagyta, hogy az ország szükségére megszavazott portánként egy forintnyi adót szedjék be.¹ Királya érdekében *Verbőczy István* megkeresi leveleivel úgy Abauj, mint Torna vármegyét s ennek főispánját *Derencsényi Miklóst*.²

Mindénnek ellensúlyozására Ferdinánd király 1527 június hó 27-én kelt, nyomtatott felhívásokkal árasztja el az országot, melyben hivatkozik a III. Frigyes és I. Miksa császárokkal kötött szerződésekre s hűségükre hívja fel a vármegyék rendeit; kijelenti továbbá, hogy Szapolyai Jánosnak királylyá való megválasztása és megkoronázása jogtalan cselekedet volt s az erdélyi vajda híveit pártütőknek bélyegzi.³

Abauj vármegye örökös főispánja *Perényi Péter*, a Ferdinánd király híve volt s ebben hűséges szószólóra akadt alispánjában s füzéri várnagyában, *Némethy Miklósban*.⁴

Kassa városa szintén Perényi példáján indult.⁵ Kassa fontossága, különösen stratégiai tekintetben mindinkább kezdett kitűnni, a miről a következő kétszáz év alatt környékén megvívott harcok tanuskodnak.

¹ Kassa város nyilvános levéltárában, lajstromozatlan.

² U. o. lajstromozatlan.

³ Kassa város nyilvános levéltára, 1143. szám. A következő utalásokban, melyek a Kassa város levéltárában levő oklevelekre vonatkoznak, csupán az oklevél sorszámát adjuk.

⁴ 1213/10. ; 1365/102.

⁵ 1213/46. ; 1255. ; 1365/124. ; 1431.

Ily hatalmas ellenzékkel szemben a János királyhoz szító s a vármegye déli részén birtokos kismemesség, amely vezéréül az 1516-ik év óta Abaujban birtokos *Rákóczi Ferenczet* tekintette, tehetetlen maradt.¹

A versengők harczra készülődtek, hogy a fegyver döntésére bízzák ügyük igazságát. *Révay István* és *Serédy Gáspár*, Ferdinánd-párti kapitányok *Sárospatak* mellett táboroztak² s az 1527-ik év folyamán tűzben-lángban állt a felvidék. A János-pártiak a borsodi *Szendrőt* ostromolják, de *Bebek Ferencz* visszaüzi őket.³ A harc lobogó tüze csakhamar átcsapott a szomszédos Abauj és Torna vármegyékbe. *Verböczy* várai közül *Szúdvárát* *Bebek Ferencz* elfoglalja,⁴ majd Torna ostromára indul, a mely alá *Nyáry Ferencz*, *Horváth János* és *Nagy András* vezérlete alatt gyülekezett az ellenség s győzelmet arat rajtuk.⁵

Ferdinánd király két kapitánya mellé 1528-ban *Fekethe Miklóst* rendeli társul,⁶ majd *Kaczianer János*, *Török Bálint* és *Pekry Lajos* vezérlete alatt sereget küld a felsőrészek védelmére.⁷ *Zylády Péter*, egri kanonok siet Kassával tudatni az örömhírt, hogy a sereg — 7000 gyalogos — a mint megjegyzi, a lanczkenetek virága⁸ és 2000 huszár 32 ágyúval útban van.

Kaczianer márczius hó elején *Garadnán* tábort üt⁹ s a *Felsőmérán* megtartott gyűlésből fogadja Abauj vármegye hódolatát.¹⁰ Márczius hó 8-án Kassa alatt *Szinánál* megütközött János királylyal. «A harcban János király személyesen részt vett s a legnagyobb veszélynek tette ki magát, mert emberei mellette hullottak el. Vitézül küzdtek a lengyelek s a gyalogság egy része. Mindazonáltal a csata a magyarok teljes vereségével végződött s maga János király csaknem foglyul ejtetett. 300 lengyel katona borította a csatátért, több zászló, néhány lengyel ágyú, töméntelen szekér és podgyász jutott a győz-

¹ 1172.

² 1140.

³ 1192.

⁴ 1278.; 1279.

⁵ 1198.; 1213/11.; 1213/30.

⁶ 1224.; 1228.

⁷ 1150.; 1233.

⁸ 1303.; «fiores militum lanczkenethorum».

⁹ 1334.

¹⁰ 1362.

tesek kezébe». ¹ Itt nyerte a vérkeresztiséget — János király pártján — a marhahajtókból vitéz katonasággá vedlett *hajdúság*. ²

A győztes Kaczianert, mint az egykorú *Szerémi György* megírta, a német érzelmű Kassa nagy örömmel fogadta. ³

A pihent sereg *Szepeinek* fordult; ⁴ majd *Torna* alá jött s a várat elfoglalta, ⁵ melyet Ferdinánd király *vyngárthi Horváth Gáspárnak* adományoz. ⁶

A győzedelmes csatákkal azonban nem derültek fel a béke napjai a vármegye népére. Ellenség és barát katonasága egyaránt élte világát a falvakon. *Serédy* tábora *Ardót* dúlja, ⁷ azután *Szántón, Forrón, Gönczön* éli ki a fölnépét; ⁸ *Bebek Ferencz* hada *Somodiban* jár. ⁹ *Gönczön Serédy* hadai nyomában a János-pártiak, *Kállai Vitéz János* és *Nagy László* vezérélete alatt fosztogatnak; ¹⁰ majd *Homonnay Drugeth Ferencz* embereivel jönnek *Athinay Simon, Dóczy János, Kún Gothárd* és *Csicseri Orosz Zsigmond*, ¹¹ foglyul ejtvén a Ferdinánd-párti *Farkas Lászlót*, a ki cserében a Kassán fogságban tartott János-párti nemesekért megszabadul. ¹² *Athinay* embereivel, a kikhez a két *Kékedy, Antal* és *János* is csatlakoztak, innét *Telkibányára* törtek. ¹³ Mindezeknek hírét *Némethy* és *Kékedy András* adja tudtul Kassa városának.

Kállai Vitéz János Szepsiből fenyegeti meg Kassa németpárti bíráját *Kakuk Mihályt*, hogy ne ingerelje a város polgárságát János király ellen. ¹⁴ Kassa lakosságának annyiban is oka volt a haragra, mert az ellenség *Nagy László* vezérélete alatt a város és a polgárságnak a vármegyében fekvő szölleit leszüretelvén, nagy kárt okozott nekik, ¹⁵

¹ Kassa v. lvt. 1335. sz.

² 1281.

³ Szerémi György emlékirata 242 l.

⁴ 1336.

⁵ 1337.; 1338.

⁶ 1225.

⁷ 1314.

⁸ 1323.; 1326.; 1365/114.

⁹ 1282.; 1283.

¹⁰ 1365/114.; 1365/123.

¹¹ 1365/124.

¹² 1365/98.

¹³ 1365/145.

¹⁴ 1365/80.

¹⁵ 1374.

Az 1529-ik évvel sem virradtak békésebb napok Abauj vármegyére. Míg *Kaczianer* hadával sorra tábort jár *Szikszón*, *Gönczön*, *Szántón*, *Barczán*,¹ addig az ellenség *Füzér* várát nyugtalanítja s a vár alatt levő istállókat felgyújtja.²

Kaczianernek alkalma volt meggyőződni kivált a *Szikszó*-vidéki nemesség ellenséges érzületéről s ezért új hűségeskü letételét követelte a vármegyétől, amelyet a rendektől *Herberstein Rupert* alkapitány és Kassa város vettek ki.³

János király még az előző évben a lengyelországi *Turnoból* rendeletet küldött Abauj vármegyéhez, melyben meghagyja, hogy az adót részére fizessék meg s a beszédessel *Athinay Simont*, ujhelyi várnagyát bízta meg.⁴ 1529-ben pedig *Rákóczy Ferenczet* értesíti, hogy a felsőrészek védelmét *Rúskay Gáspár* nógrádi főispánra bízta, akinek utasításait kövessék.⁵

Nagy csapás érte Ferdinánd király pártját, hogy ez év július hó 28-án *Perényi Péter*, nejével s egyik fiával a János-pártiak fogságába esvén, hogy szabadságát visszanyerje, ezeknek pártjára állt,⁶ a mit Bebekék siettek megbosszulni azzal, hogy *Görgöt*, a Perényi birtokát elfoglalták.⁷

1530-ban *Boldogkővára* birtokáért folyik a harc; a várat a János-pártiak árulással bevették, s visszavívásáért *Bebek Ferencz* és *Herberstein Rupert* megjelentek falai alatt, de sikertelenül.⁸

Igy jutott 1536-ban Kassa is János király kezére s maradt utódja birtokában 1552-ig, megerősítvén a Szapolyaiak uralmát a felső részekben.

KEMÉNY LAJOS.

¹ 1333.; 1360.; 1361.; 1374.; 1419.; 1420.; 1421.; 1422.; 1435/34.; 1435/64.

² 1435/17.

³ 1419.; 1396.

⁴ 1241.

⁵ 1372.

⁶ 1373.

⁷ 1435/68.

⁸ 1465.; 1498/58.